

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING XITOIY XALQ RESPUBLIKASI BILAN IJTIMOYIY-IQTISODIY VA MADANIY XAMRORLIGI (1995-2025-YILLAR)**Xudayarova Nigora Yuldashevna**

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti 1-bosqich tarix mutaxassisligi magistranti

Anotatsiya O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan keyin tashqi siyosatida ko'p vektorli yondashuvni yo'lga qo'ygan holda, strategik hamkorlikni shakllantirishda Osiyo davlatlari, ayniqsa, Xitoy Xalq Respublikasi bilan aloqalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratdi. Ushbu tezisdagi 1995–2025-yillar oralig'ida ikki tomonlama munosabatlarning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy jihatlari chuqur tahlil qilinib, ularning bugungi kundagi ahamiyati, rivojlanish bosqichlari va istiqbollari ilmiy asoslangan holda yoritilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, Xitoy, tashqi siyosat, iqtisodiy hamkorlik, madaniy almashinuv, "Bir kamar – bir yo'l", strategik sheriklik, investitsiyalar, infratuzilma, tarixiy aloqalar.

Kirish So'nggi 30 yillik tarixiy davr O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi munosabatlarda tub burilish davri bo'ldi. Mustaqillikning ilk yillarida O'zbekiston tashqi siyosatda ko'p qirrali yondashuvni tanlagan bo'lib, bu borada Xitoy Xalq Respublikasi bilan mustahkam aloqalar o'rnatildi. Xususan, 1992-yil 2-yanvarda diplomatik aloqalar yo'lga qo'yilgan bo'lsa, 1995-yildan boshlab bu munosabatlar ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy sohalarga ham kengayib bordi. 2012-yilda strategik sheriklik, 2016-yildan esa har tomonlama strategik hamkorlik darajasiga ko'tarildi. Xitoyning "Bir kamar – bir yo'l" tashabbusi doirasida O'zbekiston Markaziy Osiyoda muhim tranzit va iqtisodiy sherikka aylandi. Ushbu maqolada aynan 1995–2025-yillarda ikki mamlakat o'rtasidagi munosabatlarning rivojlanish dinamikasi, asosiy yo'nalishlari va istiqbollari o'rganiladi.

Tadqiqotda tarixiy-solishtirma, tahliliy, statistik va mantiqiy yondashuv uslublaridan foydalanildi. O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi, Davlat statistika qo'mitasi, Xitoyning rasmiy statistik byuroolari va nufuzli xalqaro tashkilotlar (Jahon banki, BMT, SCO) ma'lumotlari asos qilib olindi. Diplomatik hujjatlar, hukumatlararo bitimlar, rasmiy tashriflar tafsilotlari, investitsion loyihalar statistikasi asosida chuqur tahlil amalga oshirildi.

Natijalar

Ikki davlat o'rtasidagi hamkorlik 1995–2025-yillar oralig'ida uch bosqichda shakllandi:

Birinchi bosqich (1995–2005): Xitoy O'zbekistonni Markaziy Osiyoda muhim sherik sifatida tan olib, iqtisodiy, texnik va gumanitar yo'nalishlarda dastlabki bitimlar imzolandi. Xususan, Toshkentda Xitoy elchixonasi faoliyatini kengaytirgan, madaniy delegatsiyalar almashinuvi boshlangan.

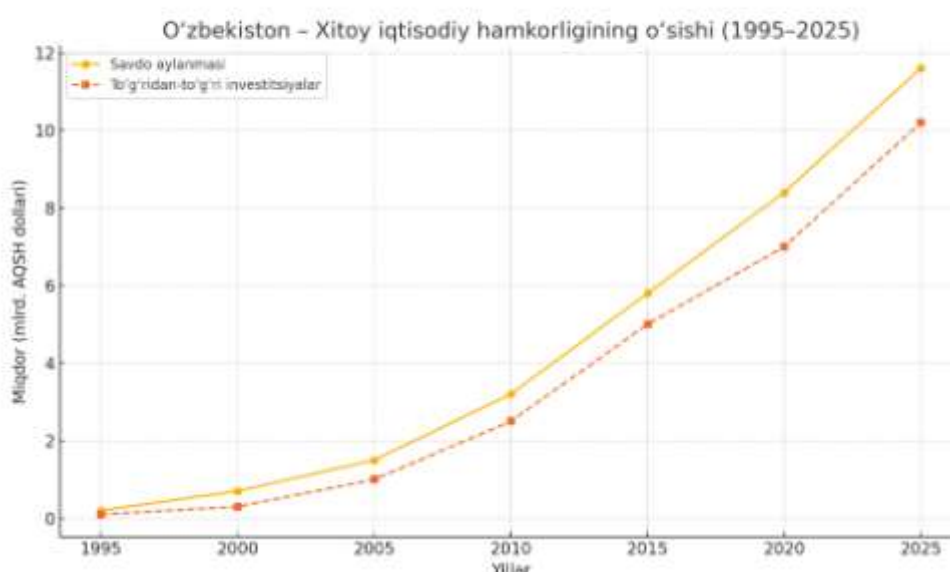
Ikkinchi bosqich (2006–2015): "Bir kamar – bir yo'l" tashabbusi doirasida infratuzilma va energetika sohalarida katta loyihalar boshlandi. Angren–Pop temir yo'li, Qamchiq dovonidagi tunnellar, "G'uzor–Buxoro–Beyneu" gaz quvuri qurilishi Xitoy kreditlari asosida moliyalashtirildi. Shu bilan birga, Confucius institutlari ochilib, ta'lim va madaniyat sohalarida hamkorlik mustahkamlandi.

Uchinchi bosqich (2016–2025): Prezident Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan Xitoy bilan hamkorlik yangi bosqichga chiqdi. 2022-yilda Xitoyga rasmiy tashrifi davomida 15 milliard dollarlik bitimlar imzolandi. Samarqandda SCO sammiti doirasida ikki davlat rahbarlari o'rtasida strategik kelishuvlarga erishildi. Shu bilan birga, O'zbekistonda Xitoy texnologiyalari

ishtirokidagi sanoat zonalari, avtomobil va energetika sohasida qo'shma korxonalar faoliyat yurita boshladi.

Ijtimoiy va madaniy yo'nalishlar: 2020-yilga kelib, har yili yuzlab O'zbek talabalar Xitoy oliygohlarida tahsil olmoqda. Shuningdek, Konfutsiy markazlari orqali xitoy tili va madaniyati ommalashmoqda. Badiiy delegatsiyalar almashinuvi, OAV sohasida hamkorlik, qo'shma film va media loyihalar madaniyatlararo aloqalarni mustahkamladi. Turizm sohasida ham o'sish kuzatilib, 2023-yilda 50 mingdan ortiq xitoylik sayyoh O'zbekistonga tashrif buyurgan.

Iqtisodiy hamkorlik: 2023-yil holatiga ko'ra, Xitoy O'zbekistonning eng yirik savdo sheriklaridan biri bo'lib, o'zaro tovar aylanmasi 11,6 milliard AQSH dollariga yetdi. 2024-yilda bu ko'rsatkich 13 milliard dollardan oshdi. Xitoyning to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalari 10 milliard dollardan oshib, ayniqsa, energetika, qurilish, qishloq xo'jaligi va raqamli texnologiyalar sohaslarini qamrab oldi.

O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi savdo aylanmasi hamda Xitoy investitsiyalarining O'zbekistonga kirib kelishi 1995-yildan 2025-yilgacha ko'rsatilgan. Bu raqamlar ikki davlat o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy hamkorlikning yildan-yilga kuchayib borayotganini aniq aks ettiradi.

Munozara Xitoy va O'zbekiston o'rtasidagi hamkorlikning kuchayishiga bir necha omillar sabab bo'lmoqda: geografik yaqinlik, umumiy iqtisodiy manfaatlar, "g'arbdan mustaqil" tashqi siyosiy yondashuv va infratuzilmaviy integratsiya imkoniyatlari. Xususan, O'zbekiston uchun Xitoy bozoriga chiqish, texnologiyalar transferi, sarmoyalar oqimi juda muhim. Xitoy uchun esa O'zbekiston Markaziy Osiyoda barqarorlik va tranzit uchun asosiy kalit davlatdir. Shu bilan birga, bu hamkorlikda muvozanat saqlanishi, milliy manfaatlarning to'la hisobga olinishi zarur. Madaniy sohada esa bir-birini chuqurroq anglash, tarjima va ommaviy axborot almashinuvini kengaytirish zarurati mavjud.

Xulosa 1995-2025-yillar oralig'ida O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hamkorlik bosqichma-bosqich rivojlanib, bugungi kunda har tomonlama strategik sheriklik bosqichiga yetdi. Ikki davlat o'rtasidagi aloqalar nafaqat ikki tomonlama foydali, balki butun mintaqa barqarorligi, taraqqiyoti va xalqaro iqtisodiy integratsiya uchun muhim

ahamiyatga ega. 2025-yildan keyingi davr uchun esa raqamli transformatsiya, yashil energetika, ta'lim va texnologik innovatsiyalar sohasida hamkorlikning kengayishi kutilmoqda. Shu bois, Xitoy bilan o'zaro munosabatlar O'zbekistonning barqaror taraqqiyot strategiyasining ajralmas qismiga aylanmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy veb-sayti. www.president.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi rasmiy sayti. www.mfa.uz
3. Xitoy Xalq Respublikasining O'zbekistondagi elchixonasi. <https://uz.china-embassy.gov.cn>
4. Davlat statistika qo'mitasi (2023). "O'zbekiston Respublikasi tashqi savdo aylanmasi statistik ko'rsatkichlari". www.stat.uz
5. China Statistical Yearbook (2023). National Bureau of Statistics of China. www.stats.gov.cn
6. "O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi strategik sheriklik: istiqbollar va muammolar" – T. Nazarov, Geosiyosat jurnali, 2021, №3.
7. "Bir kamar – bir yo'l" tashabbusida O'zbekistonning ishtiroki" – I. G'ulomov, Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 2020, №6.
8. B. Karimov, "O'zbekiston tashqi siyosatida Osiyo mamlakatlari bilan hamkorlikning o'rni", Toshkent, 2019.
9. World Bank (2022). "China and Central Asia: Economic Integration and Cooperation Outlook". www.worldbank.org
10. Shanghai hamkorlik tashkiloti (SCO) rasmiy sayti. www.sectesco.org
11. Mamatqulov N. (2022). "O'zbekiston-Xitoy madaniy aloqalari: tarix va zamonaviy bosqich", Sharqshunoslik ilmiy jurnali, №2.
12. The Diplomat (2023). "China's Economic Presence in Central Asia: A Strategic Overview". www.thediplomat.com
13. CNPC O'zbekiston rasmiy sayti – www.cnpc.com.cn/uzbekistan
14. Xitoy Xalq Universiteti nashrlari – "China's Foreign Policy with Central Asia", Beijing, 2021.
15. UNDP Uzbekistan (2023). "China's Investment Impact on Uzbekistan's Infrastructure Development". www.uz.undp.org